

Tretji kongres pravnikov Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Sarajevu.

Letošnja glavna skupščina pravniškega kongresa imela bi se vršiti v dneh 16. in 17. septembra. Medtem so bile na teden prej razpisane volitve za Narodno skupščino, zato je Stalni odbor preklical glavno skupščino in odredil, da bo kongres pravnikov zboroval šele leta 1928. Na pobudo srbskih članov pa je Stalni odbor revidiral svoj sklep in odločil, da naj se vrši glavna skupščina vendarle še letos, in sicer dne 23. in 24. septembra v Sarajevu, četudi si ni prikrival, da utegne svoječasni preklíc delu kongresa škodovati. Bojazen ni bila utemeljena, strokovno, in ta kriterij je edino odločilen, je kongres popolnoma uspel, kakor kaže naslednje kratko poročilo.

Lanska uprava je izpolnila obečanje, dano na ljubljanskem kongresu, in izdala vse referate že pred kongresom v posebni knjigi, nazvani »Spomenica« in urejeni po tajniku dr. Ivu Politeu. S tem je bilo omogočeno, da so bile debate v posameznih sekcijah temeljiteje pripravljene in doseženi zato tudi bolj zadovoljni izsledki. Z zadovoljnostjo konstatiramo, da zanimanje za delo v sekcijah raste od leta do leta, nekatere so bile posečane v naravnost velikem številu, in da se posetniki sekcij razpravljanja tudi dejansko udeležujejo. Res smotreno delo si pridobiva vedno več pristašev. Če bi ne bilo drugega uspeha, vsaj to nas sme navdajati z upanjem, da bo našlo delo kongresa tudi primeren odziv in uvaževanje. Izraziti je samo še željo, da bi se tudi slovenski pravniki udeleževali intenzivneje debat po sekcijah in tako podprli pri delu tovariše, ki jih je nominiralo društvo »Pravnik« za referente in ki so želi doslej še vedno nesporno priznanje.

Dne 23. septembra 1927 ob pol desetih je otvoril v sarajevskem Narodnem gledališču I. podpredsednik gd. Rusomir Janković zborovanje pravnikov, prihitelih iz vseh strani države. Dvema prvoboriteljima, predsedniku Kongresa dr. Ladislavu Poliću in podpredsedniku dr. Janku Babniku, zabranila je težka bolezen, udeležiti se kongresa in se zato nista mogla prepričati na lastne oči, da je preko 800 pravnikov znova manifestiralo za kongresno idejo. Za otvoritvenim govorom gd. Jankovića, ki je med drugim pozdravil tudi zastopnika kralja generala g. Stojšića, je povzel besedo minister pravde g. dr. Dušan Subotić in pozdravil kongres v imenu kraljevske vlade ter izrazil željo, da bo pravniški svet pripomogel k ujedinenju in zenačenju našega zakonodavstva, ki ga predstavlja še vedno šest pokrajinskih, partikularnih prav in sedmo zakonodavstvo ujedinjene kraljevine. Kongres so nadalje pozdravili še gg. dr. Milovoj Simić, predsednik vrhovnega sodišča v

Sarajevu, v imenu pripravljalnega odbora za kongres, Milan Nikolić, veliki župan sarajevski, v imenu sarajevskih oblastev ter mestni komisar I. Hadžomerović v imenu mestne občine sarajevske.

Ko je plenum nato potrdil predsednike in zapisnikarje posameznim sekcijam, ki jih je izbral že poprej Stalni odbor, se je celokupna skupščina formirala takoj kot III. sekcija in pričela razpravljati pod predsedništvom dr. Milivoja Simića o predmetu »Osnovna načela našega pomorskega prava«. Referenta dr. Ante Verona in dr. Ludvik Böhm sta podala kratak, a točen ekspert svojih referatov, nakar je skupščina posvedočila zanimanje za naše morje s tem, da je enodušno sprejela resolucijo:

»Treći kongres pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca s obzirom na izvanrednu važnost našeg mora za našu kraljevinu a naročito za njezin ekonomski razvoj, uvažujući, da se dandanas iz mora mogu crpsti sve koristi, koje ono tako obilno pruža, samo ako se modernim zakonima uredi vsi pravni odnosi, što mogu nastati iz upotrebe njegove, a navlastito iz plovidbe i trgovine po moru;

konstatujući, da sadašnji naši pomorski zakoni ne odgovaraju današnjim prilikima i zahtjevima preporuča:

da se izradi domačega pomorskog prava pokloni naročita pažnja, ali da se pri tome postupi ovako:

Iznajprije da se ograničimo na bitno i najnužnije modernizovanje postojećega prava i donošenje najbitnijih specialnih zakona, pa, kad bude gotova izrada ostalih domaćih jedinstvenih zakona i kad dozrije međunarodni rad oko unifikacije pomorskoga prava te i druge pomorske države obave svoje radove oko revizije pomorskih zakona, da i mi izradimo iz temelja novo pomorsko pravo u saglasnosti sa tim novim nacionalnim i internacionalnim radovima.«

Popoldne istega dne sta zborovali druga in peta sekcija, v soboto dopoldne prva in tretja. Zaključki sekcij so izraženi v sprejetih resolucijah.

V prvi sekciji je bila sprejeta po dolgi debati resolucija:

»Treći kongres pravnika smatra da je država dužna da bdi nad nacionalnom štednjom. Taj se cilj može najbolje postići pomažanjem i usavršavanjem specifičnih depozitnih zavoda, koji po svojoj organizaciji i prirodi svojoj i svoga posla pružaju maksimum sigurnosti.

Kongres smatra, da ne treba sprečavati banke u prikupljanju narodne štednje, ali se isto tako ne može dopustiti puna sloboda u upravljanju istom. To pravo povlači i dužnost, koja je oličena u postulat u što veće sigurnosti. Potrebno je zakonski ograničiti krug poslova bankama, koje primaju narodnu štednju i zakonski propisati, da se one imaju baviti izključivo blagajničkim i kreditnim

operacijama i komisionim poslom. S obzirom na stanje, u kome se nalazi naše bankarstvo, kao rezultat istorijskog razvića, nemoguće je izvesti diferenciranje banaka za kratko vreme. Zbog toga je potrebno prelazno zakonodavstvo za vreme, dok se proces ne završi.

Prema tome III. kongres pravnika traži:

1.) da se donese specialni bankarski zakon, kojim će se, pored ostaloga precizirati pojam banke, uzakoniti prioritet ulagača uz definiciju pojma uloga na štednju; 2.) da se stvori organ, nezavisan od države, koji će imati za zadatak da maksimira kamatu, vodeći strogog računa o stanju na novčanom tržištu, obavezan za sve uloge na štednju; 3.) da se stvore osnovi uspešne kontrole depozitnih zavoda — u koliko ne postoji — kao i da se uzakoni potrebna i stroža civilno pravna i krivično pravna odgovornost odgovornih lica.«

Sprejeta resolucija ni izčrpala celega problema. Zahteva samo kontrolu in kliče na odgovornost le organe depozitnih zavodov, a ne omenja niti najmanj ostalih delniških družb. Potrebna pa je od pomoč tudi pri teh. Inozemstvo je to že davno uvidelo in sprejelo posebne zakone. Referat prof. dr. Škerlja je opozoril o vsem tem izčrpno tudi naše pravnike in pokazal na organe vseh delniških družb brez razlike. Ločiti bi bilo zato oba stavljena problema kot enakovredna in ne vezati vse samo na problem zaštite vložnikov.

Druga sekcija je skušala znova najti pot, kako odpraviti vsakdanje pritožbe, da različne pokrajine ne izvršujejo izvršilnih naslovov, nastalih v sosednji pokrajini iste države. Že I. zbor pravnikov v Zagrebu leta 1924 je predlagal poseben zakon o medpokrajinski pravnici pomoči, ki je obsegal tudi določbe o izvrševanju tujepokrajinskih izvršilnih naslovov. Edini uspeh tega predloga je bil, da se je praksa pričela malo bolj zavedati, da v edinstveni državi vendarle ni gledati na tujepokrajinska zaprosila kakor na inozemska. Zato je vnovičen poziv pravniškega kongresa nujna potreba. Ali bo ostalo tudi letos samo pri besedah, ali se sklepi kongresa tudi sedaj ne bodo upoštevali, čeprav je sam zastopnik kraljevske vlade na otvoritvi pravništvo izrečno pozval, da sodeluje pri zenačenju in poenostavljenju pravnega reda? Upajmo, da nudi takšen poziv tudi garancijo, da se bodo izsledki strokovnega dela kongresov upoštevali. Resolucija, ki jo je po dolgi debati sestavila ta sekcija, se glasi:

I.

»Treći kongres pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca izražuje svoje mišljenje, da bi bilo na korist pravosudja, da se što prije donese poseban privremeni zakon do donošenja jedinstvenog zakona o građanskom sudskom postupku i izvršenju egzekutivnih titula iz cijelu kraljevinu na temelju ove osnove:

Član 1. Sudske presude, odluke i riješenja kao i drugi pravni akti iz ma koga pravnog područja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koji su postali pravosnažni poslije proglašenja državnog jedinstva a po zakonima ovoga pravnog područja čine osnov za izvršenje (titulus executionis), imaju se izvršiti na celoj državnoj teritoriji, ako su snabdeveni klauzulom izvršivosti od strane nadležnog suda onog glavnog područja, u kome je titulus executionis postao. Klauzula izvršivosti potpuno je ravna sudskoj odluci o odobrenju izvršenja.

Član 2. Nadležne izvršne vlasti dužne su izvršiti sudske presude, odluke i rešenja kao i pravne akte, koji izpunjavaju uslove čl. 1 bilo, da im se molbom obrača zainteresovano lice neposredno ili preko svog nadležnog suda.

Član 3. Svi ostali postojeći zakonski propisi, u koliko ovim zakonom nisu izmenjeni, ostaju i dalje u važnosti.

Član 4. Ovaj zakon stupa u život, kad ga kralj potpiše a obveznu snagu dobiva, kad se obnaroduje u »Službenim Novinama«.

II.

Treći kongres pravnika Srba, Hrvata i Slovenaca izražuje svoje mišljenje:

1. Stalni izabrani (obranički) sud je samo onaj sud koji se može takovim smatrati na temelju specijalnih zakonskih propisa.

2. Riješenja stalnih izabranih sudova imaju jednaku formalnu i materijalnu pravnu snagu kao i pravomoćne presude redovitih sudova te čine zasebni izvršni naslov.«

Sekcija je nadalje konstatirala, da v teoriji ni sporno, da je dopustna izvršba tudi zoper državo. Smatrala je zato, da tega v posebni resoluciji ni potreba naglasiti.

Četrta sekcija je razpravljala o pravnom značaju kolektivnih pogodbi, priznala privatnopravni značaj teh in njih važnost v sodobnem gospodarskem življenju. Sprejeta resolucija je izrazila to takole:

»Treći kongres pravnika kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca konstatuje potrebu, da se u redu ostalog civilnog zakonodavstva pristupi donošenju zakona o kolektivnim radnim ugovorima i o pravnoj organizaciji radničkih profesionalnih udruženja, budući da su obe ove pravne ustanove i državnim ustavom priznate.

S obzirom na trajanje redovne procedure u riješenju privatno pravnih sporova, interes je socijalni da sporovi o pravnim odnosima zasnovanim kolektivnim ugovorima budu predmet jedne specijalne jurisdikcije kratkog trajanja i dvostepenog sudjenja.«

Tudi peta sekcija se je bavila s predmetom, o čemer se je razpravljalo že prej, namreč na beograjskem kongresu leta 1925. Gre za enakopravnost žen z moškimi. Beograjska resolucija je imela

v vidiku samo intestatno pravo, letošnja pa obsega vse panoge, kakor sledi:

»1.) Privatno pravni položaj žene u bračnom, imovinskom i naslednjem pravu treba urediti na osnovu ravnopravnosti.

2.) Stupanjem u brak ne ograničava se pravna i poslovna sposobnost žene ni u čemu; udata žena raspolaže svojom imovinom nezavisno od muža.

3.) Udovi treba dati izbor između prava na nasljedstvo ili prava na opskrbu za vreme udovičkog stanja.

4.) Preživljeli bračni drug treba da ima vsakako iz posmrtnog imanja možno uzdržavanje koje mu ne dostaje.«

Enakopravnost je bilo potrebno naglasiti zlasti sedaj, ko so Narodni skupščini končno predloženi nekateri edinstveni zakoni v razpravo.

Te resolucije so našle pritrdjevanje tudi v plenumu kongresa in so bile na zaključnem zborovanju v soboto, dne 24. septembra, popoldne soglasno sprejete. Potem je bila izbrana nova uprava kongresa. Izvoljeni so bili: predsednik dr. Dragoljub Arandjelović, univ. profesor v Beogradu, prvi podpredsednik dr. Ladislav Polić, univ. profesor v Zagrebu, drugi podpredsednik dr. Metod Dolenc, univ. profesor v Ljubljani, odborniki: Aleksander Andrijević, apelacijski sodnik v Skoplju, dr. Dragotin Jančević, odvetnik, Miodrag Filipović, sodnik (oba iz Beograda), dr. Ante Verona, univ. profesor, dr. Ivo Politeo, odvetnik, dr. Julije Mogan, odvetnik (vsi iz Zagreba), Peter Keršič, podpredsednik dež. sodišča, dr. Rudolf Sajović, sodni svetnik, dr. Janko Žirovnik, odvetnik (vsi iz Ljubljane).

Predsednik je nato naznanil, da je došel predlog gd. dr. Josipa Vesela, mereč na to, da se skliče kongres slovanskih pravnikov. Predlog se je odstopil Stalnemu odboru v rešitev. Določila se je nato kongresna članarina kakor za preteklo leto. S tem je bil dnevni red izčrpan.

Zaključujoč kongres zahvalil se je predsednik gd. Rusomir Jančević vsem, ki so pripomogli do lepega uspeha. Izrazil je upanje, da seme ni padlo na nerodovitna tla, da bo na kongresu pripravljeno in obdelano gradivo služilo dobro pri delu na izenačenju našega zakonodavstva.

Udeležnikom kongresa na čast priredila je sarajevska mestna občina v petek zvečer rout v bajno razsvetljenih prostorih restavracije v kopališču Ilidža, v soboto pa je dalo Narodno gledališče svečano predstavo »Šefka Hasanova«, dramo iz bosanskega življenja od Veselinovića-Trnuše. Isti večer je bil prirejen v prostorih oficirskega doma udeležnikom kongresa tovariški večer. V nedeljo so si kongresisti ogledali bližnjo okolico sarajevsko: Ilidžo, Vrelo Bosne, Zenico, Vareš in goro Trebević. Bili so kakor v Sarajevu samem, povsod gostoljubno sprejeti. Ista navdušenost se jim je

izkazovala tudi v Dalmaciji, kamor se je v ponedeljek dne 26. septembra preko Mostarja napotil velik del udeležnikov. Izletniki so si ogledali dalmatinsko obalo od Kotora do Splita, povsod pozdravljeni od tamošnjih tovarišev, in so občudovali lepoto našega morja, ki so zanj prvi dan zborovanja tako spontano manifestirali.

Dr. R. S.



Književna poročila.

Dr. Božidar Marković: *Udžbenik srpskog krivičnog postupka s obzirom na projekat krivičnog postupka za Kraljevinu SHS. Beograd. Štamparija Ujedinjenja Vojin Puljević, 1926; Str. XVI + 540. Cena 130 Din.*

Doslej smo poznali le »skripta« prof. Bože Markovića, ki so bila tiskana kot rokopis, poslej pride samo še njegov, tu naznačeni učbenik v pošte. A to ni samo učbenik, ampak tudi priročnik, ki utegne še veliko bolj praksi služiti, nego slušateljem, katerim je od avtorja izrečno posvečen. Za slušateljstvo mu je sicer oblika prikazovanja naravnost odlična: jasnost diktije, doslednost v terminologiji, točnost v dogmatiki, preglednost v sistematiki, oprema z mnogimi in učinkovitimi primeri. Velik nedostatek pa vidimo v tem, da nima stvarnega registra. Iz »sadržaja« samega se da le s težavo najti, kar se išče, a še to nezanesljivo, ker pridejo neka vprašanja do obravnavanja na več mestih. Dalje se nam zdi, da je za slušateljstvo marsikatera polemika s kasac. dvorom odveč, ker njene važnosti ne bo razumelo, a tistim mladim pravnikom, ki se bodo iz vestnosti trudili obvladati prav vso vsebino knjige, utegnejo podrobnosti glavne nauke le zatemnjevati. To bi kazalo na potrebo, da bi bila izšla knjiga v takšni obliki, da bi že z različnim tiskom kazala, kaj spada v učbenik, kaj v priročnik. To bi se dalo tudi v registru izvesti, ki ga bo praksa morda še bolj pogrešala kot slušateljstvo.

Ako abstrahiramo od teh pomislov glede oblike, moramo pa glede metode prikazovanja ugotoviti, da stoji knjiga na višku znanosti in da ima srbska pravna književnost le malo proizvodov, ki bi jo dosegli. Posebej poudarjamo, da se ozira avtor vseskozi tudi na tujo književnost in da gre pri rešitvah košljivih vprašanj vedno na izvor srb. kaz. postopnika, t. j. na reakcionarno delo Hye-Gluneka iz l. 1853., da pa ohranja navzlic temu v interpretacijah docela samostojnost mišljenja.

V naslednjem naj navedemo nekaj vprašanj, pri katerih smo opazili, da je njih rešitev dvomljiva ali pa prezrta.

V prvem delu knjige ustanavlja avtor temeljne pojme in naravo kazenskopravnega postopanja ter prinaša na to zaokroženo sliko zgodovine kazenskega postopanja v Srbiji izza časa cara Dušana, za kar mu smejo biti slušatelji iz nacionalnega vidika prav posebno hvaležni.